

David Orlović

Akvilejski prilaz 13, HR-52100 Pula

davidorlovic911@gmail.com

Odjeci talijanskoga kolonijalizma u Africi s kraja XIX. stoljeća u Istri prema pisanju *Naše sloge*

Prethodno priopćenje | Preliminary communication

UDK 050(497.5-3 Istra):325.3(450:6):325.8(497.5-3 Istra)«18»

Primljeno | Received: 6. VII. 2011.

Izvadak

Cilj je ovoga rada temeljenoga na pisanju istarskoga lista *Naša sloga* analizirati percepcije talijanskoga kolonijalizma u Africi s kraja XIX. stoljeća među istarskim Hrvatima. Autor je analizirao vijesti koje je o tim događajima prenosila *Naša sloga*, i to između 1885., kada je zauzeta Massawa u Eritreji, i 1896., nakon katastrofalnoga poraza Talijana kod Adue u Etiopiji, te ih usporedio s povijesnim činjenicama u postojećoj literaturi. Posebna je pozornost dana korelaciji koju je *Naša sloga* napravila između situacije u Africi i stanja nacionalne emancipacije Hrvata u Istri.

Abstract

This paper analyzes the perception of Italian colonialism in Africa at the end of the 19th century among Istrian Croats based on the writings of Istrian periodical *Naša Sloga*. The author analyzes the news reported by *Naša Sloga*, between 1885, when Massawa in Eritrea was captured, and in 1896, after the catastrophic Italian defeat near Adowa in Ethiopia, and compares them to historical facts in the existing literature. The author paid special attention to the correlation *Naša Sloga* made between the situation in Africa and the state of national emancipation of Croats in Istria.

Ključne riječi: *Naša sloga*, kolonijalizam, Istra, Afrika, Italija, Etiopija, Eritreja

Key words: *Naša Sloga*, colonialism, Istria, Africa, Italy, Ethiopia, Eritrea

Uvod

Posljednja dva desetljeća devetnaestoga stoljeća bila su razdoblje intenzivne kolonizacije Afrike od strane europskih sila, pravo nadmetanje u prigrabljivanju teritorija, „jagma za Afriku“.¹ Smatra se da je glavni poticaj masovnom koloniziranju Afrike došao gradnjom Sueskoga kanala (1859. – 1869.) te nizom anglo-francuskih sporazuma zaključenih britanskim prisvajanjem Egipta i Sueskoga kanala. Neki povjesničari ističu i izazov koji je belgijski kralj Leopold II. nametnuo neusporedivo moćnijim suvremenicima prigrabivši golemu koloniju u središnjoj Africi (Kongo).² Važan trenutak u tome procesu svakako je bila Konferencija koju je njemački kancelar Otto von Bismarck sazvaio tijekom 1884. i 1885. u Berlinu, na kojoj je radi održavanja ravnoteže među europskim silama Afrika podijeljena na sfere utjecaja.³ Kraljevina je Italija u tome kontekstu svoju kolonijalnu ekspanziju izvršila u Istočnoj Africi, na području današnjih država Eritreje i Somalije, s kratkim i neuspješnim prodorom i na područje Etiopije.

Naša sloga, prve istarske novine na hrvatskom jeziku, čije će izvještavanje o talijanskoj kolonijalnoj ekspanziji u Eritreji biti predmet ovoga članka,⁴ izlazi od 1870. do 1915., upravo za vrijeme ovoga burnog razdoblja europskoga imperijalizma. U svojoj rubrici „Pogled po svijetu“, uz političke događaje u Austro-Ugarskoj i ostatku Europe, *Naša sloga* redovito izvještava, makar u kratkim crticama, o afričkim kriznim žarištima toga razdoblja. Nažalost, ta je rubrika u velikom dijelu brojeva izostajala kroz duga razdoblja te često čitatelj (pogotovo o događajima kao što su određeni sporazumi i slično) nije mogao dobiti uvid u puninu i kontinuitet događanja. Kakvu sliku o Italiji možemo susresti listajući njezine stranice? Općenito, s talijanskim iredentistima, glavnim političkim protivnikom hrvatskoga nacionalnog pokreta na prostoru Austrijskoga primorja (*Österreichisches Küstenland*), *Naša sloga* vodila je verbalnu konfrontaciju. S druge strane, Italija je prikazana kako stalno, bilo otvoreno ili prikriveno, potiče takve snage, čak i nakon sklapanja saveza Italije s Austro-Ugarskom 1882. godine. Tadašnji stav o Italiji možda najbolje opisuje autor članka u zagrebačkome *Obzoru* koji je prenijela *Naša sloga*: „...u Italiji svi misle o iredentizmu na isti način:

1 Basil Davidson, *Afrika u povijesti*, Ljubljana 1984., 183.

2 Više u: Bruce Vandervort, *Wars of Imperial Conquest in Africa, 1830–1914* (dalje: *Wars of Imperial Conquest in Africa*), London 1998., 136–145.

3 Više u: isto, 35–37.

4 *Naša sloga* nije pisala o Somaliji, gdje i nije bilo događaja koji bi privukli njezinu pozornost do službenoga uspostavljanja kolonije 1905., zato ta zemlja neće biti predmet ovoga rada.

bili na desnici, bili na ljevici, bili u središtu, svi smatraju neke zemlje u Austriji kao neoslobodjene, kao zemlje, na koje Italija ima pravo po narodnom pravu“.⁵

Dosadašnje studije bavile su se ulogom *Naše sloge* isključivo u unutaristarskome i unutarhrvatskome kontekstu, od kojih su najistaknutije ona Bože Milanovića koja stavlja u fokus preporodnu aktivnost *Naše sloge*⁶ te u novije vrijeme studija Nevija Šetića koji se usredotočio na nacionalno-integracijsku ulogu tih novina u odnosima istarskih Hrvata s ostalim hrvatskim zemljama.⁷

Cilj je ovoga rada temeljenoga na pisanju *Naše sloge* analiza percepcije talijanskoga kolonijalizma u Africi s kraja XIX. stoljeća među istarskim Hrvatima i analiza vijesti koje je o tim događajima prenosio list. Posebna će pozornost biti posvećena korelaciji koju su njegovi urednici napravili između situacije u Africi i stanja nacionalne emancipacije Hrvata u Istri.

Uzroci talijanskoga kolonijalizma

Želja za prestižem bila je jedna od glavnih pokretača talijanskoga kolonijalizma. Nakon što je postignula ujedinjenje 1870. priključenjem Rima, Kraljevina Italija mogla je krenuti u zauzimanje mjesta među velikim silama Europe. Berlinski kongres održan 1878. naizgled je bio poraz Italije koja nije dobila ništa, za razliku od Austro-Ugarske kojoj je bilo omogućeno ostvariti protektorat nad Bosnom i Hercegovinom.⁸ Tadašnji ministar unutarnjih poslova Francesco Crispi, rastuća politička figura, bivši garibaldi-nac i kasnije gorljivi podržavatelj kolonijalizma, više je puta predlagao da Italija, koja teži postati važnim europskim akterom, mora uskočiti u trku za prigrabljivanje kolonija u Africi. Taj je proces, prema njegovim stavovima, trebao početi od Tunisa i Libije – u imperijalnoj tradiciji antičkoga Rima.⁹ Prvi konkretni korak zbio se 1869. kada je, uz pomoć sredstava talijanske vlade, privatna đenoveška brodovlasnička kompanija Rubattino uspostavila ukrcavalište ugljena za brodove u zaljevu Aseb na Crvenom moru.

5 *Naša sloga* (dalje: *NS*), br. 15, 10. IV. 1890., 1. (Zbog slabe vidljivosti brojeva stranica u digitaliziranoj verziji lista na http://www.ino.com.hr/nasa_sloga.html, u ovom radu će oni biti numerirani počevši od broja jedan na svakoj naslovnoj stranici lista.)

6 Božo Milanović, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, sv. I–II, Pazin 1967.

7 Nevio Šetić, *O povezanosti Istre s ostalim hrvatskim zemljama – Naša Sloga 1870. - 1915.*, Zagreb 2005.

8 O kontekstu održavanja kongresa i događajima vezanim uz njega vidjeti detaljnije u: Alan J. P. Taylor, *Borba za prevlast u Evropi (1848-1918)*, Sarajevo 1968., 226–247.

9 Usp. John A. Davis (ur.), *Italy in the Nineteenth Century: 1796-1900* (dalje: *Italy in the Nineteenth Century*), Oxford – New York 2000., 169.

Međutim, Talijanima je više obećavao Tunis. Autonoman unutar Osmanskoga Carstva, ne samo da je bio u neposrednom susjedstvu Italije, već je imao brojnu i rastuću zajednicu talijanskih naseljenika. Upad nekih plemena iz Tunisa u njihovu koloniju Alžir 1881. Francuzi su iskoristili kao povod za invaziju Tunisa. To je i učinjeno te je iste godine nad Tunisom uspostavljen francuski protektorat, što je dovelo do vala razočaranja u Italiji. O francuskom osvajanju Tunisa pisala je *Naša sloga*, a o talijanskim reakcijama ustvrdila: „Koga to najviše peče, jest Italija, ali si nemože pomoći, nego mora gledati i šutiti.“¹⁰ Došlo je i do ostavke predsjednika vlade Benedetta Cairolija. *Naša sloga* jasno je istaknula koji je razlog takvoj promjeni: „u Italiji je dosadašnje ministarstvo moralo odstupiti, jer mu parlament zamjerio, da u vanjskoj politici ne zna, ili neće da zastupa kako valja talijanskih interesah. A tu se radi najviše o talijanskih interesih u Africi, gdje da Francuzi misle Talijane prevariti.“¹¹ Dodatni udarac nastupio je 1882., kada je Italija odbila poziv Londona na zajedničku okupaciju Egipta s ciljem obrane Sueškoga kanala. Francuska i Velika Britanija do studenoga 1882. uspostavile su kontrolu nad Egiptom, a Britanci su u praksi postali apsolutni gospodari Egipta.¹² Međutim, iz članaka *Naše sloge* vidimo da je tada opće razmišljanje bilo to da je Italija ne mijesajući se u situaciju u Egiptu mogla mirno promatrati moguću propast vojski dvije njoj suparničke sile. Napisao je tako autor jednoga od članaka: „Italija se smije, jer njezini dosadašnji u Africi protivnici traže njezinu ruku, a ona jih ponosito odbija.“¹³ Vrlo je vjerojatno da je propaganda obavila svoj posao te da, u stvarnosti, u vladinim krugovima nije bilo do smijeha. Naglo hlađenje odnosa Italije s Francuskom u tom razdoblju, pojačano nakon okupacije Tunisa 1881., odvuklo ju je u zagrljaj Njemačke kancelara Bismarcka, koji je tada također tražio saveznike po Europi radi stvaranja fronte usmjerene protiv Francuske. Italija je 20. svibnja 1882. s Njemačkom i Austro-Ugarskom potpisala Trojni savez, u kojemu će ostati sljedeće trideset i tri godine. Zbog novih odnosa sa svojim istočnim susjedom, Italija je konačno morala napustiti (otvorenu) politiku podrške iredentizmu. Odmicanje pogleda s Jadrana Italiju će svakako požuriti i koncentrirati na osvajanje kolonija u Africi.

10 NS, br. 9, 1. V. 1881., 2.

11 NS, br. 8, 16. IV. 1881., 2.

12 O intervenciji u Egiptu više u: Taylor, *Borba za prevlast u Evropi*, 274–276.

13 NS, br. 15, 1. VIII. 1882., 3.

Osvajanja, okršaji i njihovi odjeci u *Našoj slogi*

Nekoliko mjeseci prije britanskoga zaposjedanja Egipta, talijanska je vlada 10. ožujka 1882. od brodarka Rubattina otkupila crvenomorsku luku Aseb. Time ona postaje prvom talijanskom kolonijom u Africi, u području koje će kasnije biti nazvano Eritreja. Ovaj događaj *Naša sloga* nije prenijela istarskom čitateljstvu.

Jednako tako, čitatelj *Naše sloge* nije bio informiran o događanjima u Istočnoj Africi prije događaja koji su uključivali Talijane, što je, međutim, razumljivo s obzirom na brzinu kojom su u to vrijeme putovale informacije i što su se veze s unutrašnjošću afričkoga kontinenta tek počele graditi. Naime, službeni dolazak Rima na obalu Crvenoga mora poklapao se s razdobljem učvršćivanja vlasti i centralizacije u obližnjoj Etiopiji, najstarijoj afričkoj državi, u to vrijeme poznatoj pod nazivom Abesinija (ili Abisinija, kako ju je nazivala *Naša sloga*). Etiopija devetnaestoga stoljeća bila je skup više plemena međusobno povezanih Etiopskom crkvom i monarhističkom tradicijom koja datira još iz starozavjetnih vremena.¹⁴ Krajem je sedamdesetih i početkom osamdesetih godina devetnaestoga stoljeća Etiopsko Carstvo cara (*negusa*)¹⁵ Ivana IV. postalo regionalnom silom o kojoj je trebalo voditi računa.¹⁶

Tijekom 1883. stanje u sjeveroistočnoj Africi naglo se zakompliciralo. Na području današnjega Sudana podigao se ustanički pokret pod vodstvom samoprozvanoga Mahdija¹⁷ (puno ime mu je bilo Muhammad ibn al-Sayid Abdullah). Sljedeće su godine mahdisti¹⁸ opsjeli grad Kartum (past će u siječnju 1885., o čemu je u nekoliko brojeva pisala *Naša sloga*)¹⁹ i oslobodili Sudan od anglo-egipatske vlasti. Izolirani egipatski posjedi uz obalu Crvenoga mora trebali su biti evakuirani. Britanci su htjeli izbjeći stanje političkoga vakuuma na obalama toga mora, koje su lako mogli iskoristiti Francuzi, čija je kolonija niknula u obližnjoj Tadjouri (današnji Džibuti),

14 Usp. Vandervort, *Wars of Imperial Conquest in Africa*, 22. Riječ je o tradiciji koja govori da je prvi etiopski monarh, Menelik, rođen iz veze izraelskoga kralja Salomona i kraljice od Sabe. Odatle ime Salomonskoj dinastiji, čija je vladavina Etiopijom okončana svrgnućem i smrću cara Haile Selassieja I. u drugoj polovici XX. stoljeća.

15 Puna titula cara zvala se *neguse negest*, što na staroetiopskom jeziku (geez) znači „kralj kraljeva“. Chris Prouty – Eugene Rosenfeld, „Neguse negest“, *Historical Dictionary of Ethiopia and Eritrea*, Lanham – London 1994., 243.

16 Više u Harold G. Marcus, *A History of Ethiopia*, Berkeley – Los Angeles – London 1994., 72-76; Saheed A. Adejumobi, *History of Ethiopia*, Westport – London 2007., 27-28.

17 Ime za mesijansku osobu u islamu.

18 U dijelu literature na engleskom i talijanskom jeziku naziva ih se i dervišima.

19 NS, br. 7, 12. II. 1885., 2; isto, br. 8, 19. II. 1885., 2.

ali nikako nisu Etiopiju smatrali ozbiljnom regionalnom silom koja bi taj vakuum mogla popuniti.²⁰ U Italiji je viđena najbolja protuteža Francuzima te je britanski *Foreign Office* u listopadu 1884. poslao Rimu službeni poziv za zauzimanje Massawe.²¹ *Naša sloga* izvijestila je o tim dogovorima, odnosno da se Britanci neće protiviti dolasku Talijana prihvate li njihove uvjete.²² Sljedeći brojevi izvještavali su o polascima talijanskih brodova, doduše uz jednu netočnu tvrdnju kako je njihovo pravo odredište bilo Tripoli, u današnjoj Libiji.²³ Spominjala se i navodna prototalijanska vojna ekspedicija u Afriku pod zapovjedništvom izvjesnoga Muktar-paše i prosvjedi turske vlade poslani europskim vladama zbog talijanskih „spletki“ na Crvenome moru.²⁴ Ne zaboravimo da je Turska crvenomorsku obalu, kao i cijeli Egipat te pobunjeni Sudan još uvijek smatrala *de jure* svojim teritorijima, ali jedino što je mogla učiniti bili su službeni prosvjedi.

5. veljače 1885. talijanske su se postrojbe iskrcale kraj Massawe i zauzele ju. Mala egipatska posada u tom gradu nije pružala otpor. Izdanje *Naše sloge* pod istim datumom izvijestilo je o pokretima talijanskoga brodovlja prema Crvenome moru, uz podatak da „Italija namjerava zaposjesti pobriježje od Asaba do Sudekina“²⁵ (riječ je o Suakinu, luci oko 440 km sjeverno od Massawe, u koju su pristajali talijanski brodovi na putu prema svome cilju)²⁶. Izdanje od 19. veljače obavijestilo je čitatelje o pripremi treće talijanske ekspedicije te kako je nakon nje broj vojnika u Africi trebao prijeći brojku od 4 600.²⁷ Talijani su doista odmah započeli s utvrđivanjem svojega novoga posjeda, a uskoro su zauzeli i okolna obalna područja.²⁸ Negus Ivan IV. pokazivao je strpljenje nakon talijanskih poteza u svome dvorištu, ali ono je počelo nestajati otkako su mu oni nedugo nakon svojega dolaska počeli blokirati pošiljke oružja.²⁹ Osim toga, Talijani su vrlo brzo svoj

20 Tom Killion, „Italian colonialism (1882-1941)“, *Historical Dictionary of Eritrea* (dalje: *HDE*), Lanham – London 1998., 269-270.

21 Vidi Angelo Del Boca, *Gli Italiani in Africa Orientale*, sv. 1., Milano 2009., 175-179. U dijelu literature na engleskom jeziku može se naći i naziv Mitsiwa, dok ona talijanska koristi talijaniziranu inačicu Massaua.

22 *NS*, br. 2, 8. I. 1885., 2.

23 *NS*, br. 5, 29. I. 1885., 2.

24 *NS*, br. 6, 5. II. 1885., 2.

25 Na ist. mj.

26 Del Boca, *Gli Italiani in Africa Orientale*, 185-186. Bilo je, doduše, ideja o ulasku i u Suakin, ali je nakon pada Kartuma Britanija odložila svoj rat protiv mahdista, a pritom i talijanske ponude za suradnjom u Sudanu. Više u: isto, 187-188.

27 *NS*, br. 7, 12. II. 1885., 2.

28 Killion, „Italian colonialism (1882-1941)“, *HDE*, 269-270.

29 Usp. Marcus, *A History of Ethiopia*, 83.

pogled usmjerili na obližnje etiopske visoravni blage klime, što je rezultiralo dodatnim pogoršanjem odnosa s Etiopijom. *Naša sloga* je krajem iste godine napisala kako je talijanski ministar vanjskih poslova grof di Robilant izjavio „da Italija neće pustiti iz ruku Masavah-a.“³⁰

Do toga vremena na cijelom se afričkom kontinentu situacija počela zahuktavati i tenzije među europskim zemljama počele su rasti. Osim britanskoga i francuskoga širenja, u Africi, kako je u uvodu već istaknuto, jača položaj „manjih“ osvajača – Leopoldove Belgije u Kongu i Bismarckove Njemačke, koja je uspostavila koloniju u jugozapadnoj Africi (današnja Namibija). Zato je Bismarck sazvao u studenome 1884. konferenciju u Berlinu na kojoj su dogovorena određena načela po kojima će Afrika biti podijeljena na sfere utjecaja.³¹ Granice stvorene u Berlinu u velikome dijelu zadržale su se do danas. Iako sama Etiopija nije bila dotaknuta u europskim nacrtima, uvidjevši britansku naklonost, Talijani su dobili nov poticaj širenju u unutrašnjost kontinenta, pogotovo ako se uzme u obzir da je Etiopija polako ostajala posljednji dio Afrike na koji se nije bila proširila vlast jedne od europskih sila. *Naša sloga* od 26. veljače 1885. obavijestila je čitatelje o zatvaranju te konferencije.³²

Konačno, Talijani su svoje ideje širenja u unutrašnjost, pod krinkom kaznenih ekspedicija protiv neposlušnih domorodaca,³³ u siječnju 1887. proveli u djelo okupacijom Saatija, lokaliteta kod kojega se brežuljci počinju dizati prema unutrašnjosti kontinenta, a koji je Hewettovim sporazumom iz 1884. pripao Etiopiji.³⁴ Ras Alula Engida, glavni i najiskusniji vojni zapovjednik Ivana IV., 25. siječnja 1887. neuspješno je pokušao preoteti Saati frontalnim napadom. Međutim, već je sljedećega dana promijenio taktiku i postavio zasjedu talijanskoj vojnoj koloni koja se kretala između Massawe i Saatija. U borbama koje su izbile kraj mjesta Dogali ras Alula je do nogu potukao talijansku kolonu te je poginulo preko 400 od ukupno 500 vojnika koji su se u njoj nalazili.³⁵ O ovim i događajima koji su uslijedili veoma je opširno pisala *Naša sloga*. U broju od 27. siječnja stigla je javiti o spomenutim borbama jednom rečenicom, kako su se talijanske trupe sukobile „sa Abisinci u novo

30 NS, br. 50, 10. XII. 1885., 3.

31 Više u Vandervort, *Wars of Imperial Conquest in Africa*, 35-37.

32 NS, br. 9, 26. II. 1885., 3.

33 Usp. Denis Mack Smith, *I Savoia re d'Italia*, Milano 1994., 115.

34 Marcus, *A History of Ethiopia*, 83.

35 O tijeku borbi detaljnije u: Del Boca, *Gli Italiani in Africa Orientale*, 239-245.

posjednutoj pokrajini Massavah.³⁶ Ovako općenit izvještaj upućuje na veliku vjerojatnost da su bile prenesene vijesti o sukobima prije Dogalija te da vijest o talijanske porazu još nije doprla do uredništva. Međutim, već je sljedeći broj prenio tu važnu vijest, uz oštru kritiku da „talijanska nezasitljivost za tuđjimi pokrajinami dobila je opet jednom dobro po prstih. Talijanske čete bijahu u Africi naime potučene, te njim mora slati vlada na brzu ruku nove pomoći.“³⁷ Broj od 10. veljače, uz podatak da je zbog poraza u Africi talijanska vlada dala ostavku, sarkastično je napisao o Talijanima kako su se, po mišljenju uredništva, pokazali „obično velikimi samo u sretnih časovih, a vrlo malimi i malodušnima u dnevih skušnje i patnje.“³⁸ Sasvim suprotno od propagande u Italiji, koja je pogibiju „petstotine“ tada uspoređivala čak s Termopilama!³⁹ *Naša sloga* od 17. veljače, osim što najavljuje sastav nove vlade pod predsjednikom vlade Depretisom, najavljuje i skori dolazak parobroda „Gottardo“ u Napulj s prvim ranjenicima iz Afrike. List je tada spomenuo među putnicima toga broda kapetana Michelinija, jedinoga preživjelog časnika iz sukoba kod Dogalija. Izvještaj je završen viješću kako je svaki od preživjelih vojnika imao dobiti štedioničku uložnicu od 50 franaka.⁴⁰ Nadalje, *Naša sloga* je izvijestila o razmjeni nekoliko talijanskih zarobljenika za zaplijenjeno etiopsko oružje, što je, navodno, Talijane „silno ogorčalo“.⁴¹ Riječ je o dvojici talijanskih špijuna koje je ras Alula dao uhititi nešto prije bitke kod Dogalija.⁴² Zanimljiva je vijest iznesena u broju od 14. travnja, prema kojoj su talijanski brodovi blokirali more oko Massawe „i nedaju, da narod dozna o telegramih koji dolaze o Africi“. To je izvršeno, kako stoji u izvješću, zbog navodnoga novoga talijanskog poraza.⁴³ Izvještaj u broju od 5. svibnja također je spomenuo navodni novi poraz.⁴⁴ U stvarnosti nije bilo novih sukoba te je blokada poduzeta, prema dekretima generala Salette, „radi sprječavanja bilo kakve dostave oružja Etiopljanima“.⁴⁵ Istini se, međutim, *Naša sloga* uskoro približila u jednom od sljedećih izvješća spominjući pritom po prvi

36 NS, br. 4, 27. I. 1887., 2.

37 NS, br. 5, 3. II. 1887., 2.

38 NS, br. 6, 10. II. 1887., 2.

39 Vidi: Del Boca, *Gli Italiani in Africa Orientale*, 254–255.

40 NS, br. 7, 17. II. 1887., 2.

41 NS, br. 12, 24. III. 1887., 2.

42 Detaljnije u: Del Boca, *Gli Italiani in Africa Orientale*, 218, 262–263.

43 NS, br. 15, 14. IV. 1887., 2.

44 NS, br. 18, 5. V. 1887., 2.

45 Del Boca, *Gli Italiani in Africa Orientale*, 264.

put poimence i etiopskoga vojskovođu: „Ras-Alula zabranio je svaki promet sa Masavom pod prijetnjom smrti. Blokada Masave namijenjena je samo zato, da Abisinci nedobiju oružje“.⁴⁶ *Naša sloga* je u kolovozu 1887. iznijela zanimljivu dijagnozu promjene stava javnoga mnijenja u Italiji. Prema listu, nakon poraza kod Dogalija i parlament i vojska i tisak „jednoglasno viknuše“ da se Etiopljanima mora odgovoriti. „Sada, reć bi, da njim se je vruća krv ohladila jer traže način kako bi u miru sa Abisinci živili.“⁴⁷

Nedugo nakon Dogalija umro je već ostarjeli predsjednik vlade Depretis, a posao sastavljanja nove vlade pripao je bivšem ministru unutarnjih poslova, gorljivom zagovaratelju kolonizacije i militarizacije Francescu Crispiju, o čemu je *Naša sloga* također pisala.⁴⁸ U jednom svojem govoru u talijanskom parlamentu, spominjući događaj kod Dogalija, izjavio je kako „treba napraviti to da ova zastava [talijanska] bude poštovana čak i od strane divljaka“.⁴⁹ Unatoč brojnim kritikama prema sve rizičnijoj talijanskoj avanturi u Africi,⁵⁰ talijanska se politička scena radikalizirala, a u Crispiju je viđen energičan čovjek čije bi akcije mogle obnoviti narušeni nacionalni ponos.⁵¹ Bilo je potrebno „pokazati barbarima da smo snažni. Barbari čuju samo snagu topa“, izjavit će Crispi tijekom pripreme novoga pohoda u Africi.⁵² O pripremama za novi pohod *Naša sloga* pisala je samo tjedan dana nakon one vijesti o promjeni javnoga mnijenja među Talijanima: „talijanska se vlada opet podnje na pustolovine; tako se sada javlja, da namjerava odaslati proti Abisincem novu vojsku, koja će biti do konca budućega mjeseca uredjena i da će se moći odputiti u Masavu; tim četam da se je pridružio i poveći broj tal. plemićah. Samo da nedoživu novu sramotu kod Masave“.⁵³ Ta je „pustolovina“ doista i pokrenuta krajem 1887., kada je poslana kaznena ekspedicija pod vodstvom generala Alessandra Asinarija di San Marzana. Njegove su postrojbe 1. veljače 1888. bez borbi ponovno zauzele Saati (napušten od talijanske vojske nakon katastrofe kod Dogalija) te se nakon toga ograničile na njegovo utvrđivanje u iščekivanju etiopske navale. General

46 NS, br. 21, 26. V. 1887., 2.

47 NS, br. 33, 18. VIII. 1887., 2.

48 NS, br. 31, 4. VIII. 1887., 2.

49 „Bisogna fare in modo che questa bandiera sia rispettata anche dai selvaggi.“ Cit. prema: Mack Smith, *I Savoia re d'Italia*, 116.

50 Usp. isto, 116-117, 126-127.

51 Usp. Davis, *Italy in the Nineteenth Century*, 172.

52 „...dimostrare anche ai barbari che noi siamo forti e potenti. I barbari non sentono se non la forza del cannone.“ Cit. prema: Mack Smith, *I Savoia re d'Italia*, 125.

53 NS, br. 34, 25. VIII. 1887., 2.

Di San Marzano nadao se da će etiopski vladar razbiti svoje snage o moćnu talijansku obranu.⁵⁴ *Naša sloga* redovito je prenosila ovu laganu eskalaciju dolaska vijesti iz Afrike. Broj od 19. siječnja 1888. objavio je informaciju kako talijanski listovi najavljuju pobjedu protiv Abesinaca,⁵⁵ dok je već onaj sljedeći prenio navodno priznanje talijanskih listova da Talijane „nesluži najbolja sreća sa Abisinci.“⁵⁶ Broj od 2. veljače, osim što je pisao o ponovnom nedostatku dobrih vijesti za Talijane, dodao je zanimljiv komentar – pravu osudu talijanske ekspedicije: „(...) da će Talijani jošte dugo čekati prije nego li osvete svoj prvi poraz u Africi. U ostalom nitko, koji teži za slobodom, nemože željeti sreće onomu oružju, kojim se namjerava slobodne narode podjarmiti.“⁵⁷ O zauzimanju Saatija nije bilo ni riječi u *Našoj slogi*, umjesto toga izneseno je čak kako „Italija namjerava poslije sjajnih neuspjeha u Africi od tamo pozvati kući svoje čete. U Africi, da će u posadi ostaviti jedino dobrovoljce.“⁵⁸

Etiopski je car Ivan 30. ožujka 1888. s vojskom od oko 80 000 ljudi opsjeo talijanski Saati. *Naša sloga* od 8. ožujka izvijestila je o približavanju etiopskih snaga talijanskim položajima,⁵⁹ nakon čega je tek broj od 22. ožujka spomenuo Afriku, i to kako je, zbog rastućih prosvjeda opozicije, sve veća vjerojatnost da će talijanske trupe morati „sramotno iz Afrike uteći.“⁶⁰ Nervozu opsadne situacije prenijela je *Naša sloga* u jednome od sljedećih brojeva, u izvještaju bogatome detaljima. Prema njemu, „boje se [Talijani] navaliti na Abisince, jer su preslabi, pa bi morali proći gore, nego kod Dogale; čekanje pako skopčano je sa potežkoćami i troškovi, jer vojska jede.“ U istom izvješću stoji i kako se razglasilo „da Njeguš sam želi sporazumak i da se je za to obratio na kralja Umberta, ali kao se čini, to je bila samo nečija »vruća želja«, jer se od nikud što takova potvrđuje.“⁶¹ Uistinu, do pokušaja postizanja sporazuma je došlo u obliku nekoliko pisama Ivana IV., od kojih je jedno zaista bilo upućeno osobno talijanskom kralju Umbertu, ali je sve to bilo zataškano od strane talijanskoga vojnog vrha.⁶² Ogromna voj-

54 Marcus, *A History of Ethiopia*, 85.

55 NS, br. 3, 19. I. 1888., 2.

56 NS, br. 4, 28. I. 1888., 2.

57 NS, br. 5, 2. II. 1888., 2.

58 NS, br. 7, 16. II. 1888., 3.

59 NS, br. 10, 8. III. 1888., 3.

60 NS, br. 12, 22. III. 1888., 2.

61 NS, br. 14, 5. IV. 1888., 2. U izvještaju je usto prvi put izneseno ime lokaliteta gdje su Talijani poraženi prethodne godine, kao i titula etiopskoga vladara.

62 Detaljnije u: Del Boca, *Gli Italiani in Africa Orientale*, 291–293.

ska etiopskoga cara teško je mogla dugo držati opsadu te je, zbog nestašice namirnica, bolesti i unutaretiofskih problema, počela napuštati opsadne položaje već 3. travnja 1888. godine. Osvetoljubivost talijanske vlade do tada se očito bila smanjila pa su se talijanski kontingenti, a da nisu iskusili rata, počeli ukrcavati u brodove put Italije već u svibnju iste godine. U Africi je ostao samo tzv. Specijalni afrički korpus od oko 6 tisuća ljudi.⁶³ O „žalostnom“ povlačenju također je pisala *Naša sloga*,⁶⁴ a broj od 24. svibnja spominje i audijenciju generala Di San Marzana kod talijanskoga kralja.⁶⁵ Dok se negus Ivan IV. bavio Saatijem, pojačala se prijetnja mahdista iz susjednoga Sudana, da bi potom i sam poginuo u jednoj bici s njima, 9. ožujka 1889. godine. Prijestolje je preuzeo njegov dugogodišnji suparnik Menelik. On je odmah dogovorio sastanak s Talijanima na kojem je trebala biti priznata njegova vlast od strane Italije a time postignut i mir između Etiopije i njezinoga sve jačega susjeda. Tako je 2. svibnja 1889. u mjestu Wuchale⁶⁶ postignut sporazum između Menelika II. i, u ime Kraljevine Italije, grofa Antonellija. Sporazum će, međutim, imati negativne posljedice na odnose Italije i Etiopije te će nastale tenzije pridonijeti i izbijanju rata 1895. godine. Problematika oko sporazuma u Wuchaleu izlazi iz interesa ove studije, a o njemu i nije bilo vijesti u *Našoj slogi*. Jedino što bi valjalo spomenuti bilo bi to da su sporazumom Talijani stekli određena područja u Eritreji te da je nešto prije njihovoga zauzimanja *Naša sloga* javila kako se spremaju iz Italije krenuti nove postrojbe za Afriku s ciljem zauzimanja nekih novih pozicija. Prenijela je i veliko nezadovoljstvo opozicije takvim odlukama.⁶⁷

Sporazumom u Wuchaleu, bilo zbog teritorijalne ekspanzije, bilo zbog tobožnjega protektorata nad Etiopijom, talijanske su se pozicije na Rogu Afrike učvrstile. 1. siječnja 1890. službeno je posjedima dodijeljen status kolonije s nazivom Eritreja, prema *Erythraeum mare*, latinskom nazivu za Crveno more. Možemo reći da, što zbog manjka važnijih događaja, što zbog izostanka rubrike „Viesti iz svijeta“ uopće, *Naša sloga* otprilike od ovoga razdoblja počinje sve manje izvještavati o talijanskome kolonijalizmu, a kad je to i činila, onda su to bili veoma kratki izvještaji, kako će dalje biti i prikazano.

63 Del Boca, *Gli Italiani in Africa Orientale*, 296.

64 NS, br. 15, 12. IV. 1888., 2; NS, br. 16, 19. IV. 1888., 2.

65 NS, br. 21, 24. V. 1888., 2.

66 Talijanska, a i određena literatura na engleskom jeziku, koristi se talijaniziranim oblikom imena ovoga mjesta Ucciali.

67 NS, br. 17, 25. IV. 1889., 2.

U sljedećih nekoliko godina dolazi do niza okršaja talijanskih snaga sa sudanskim mahdistima, koji nastavljaju sa svojim upadima kako u Etiopiju tako i u Eritreju. Najžešći od takvih okršaja dogodio se 21. prosinca 1893., kada su mahdisti napali talijansku utvrdu Agordat. U bici do koje je toga dana došlo Talijani su, zajedno s eritrejskim askarijima, izišli kao pobjednici, nanijevši teške gubitke mahdistima. Tom je prigodom *Naša sloga* prenijela vijest kako su Talijani „opojeni veseljem radi slavne pobjede u Masavi, što bi se moglo reći da je došlo kao melem na ljutu ranu, koja sada Italiju tišti sa građanskih nemira u Siciliji, Calabriji i Romagnu“.⁶⁸ Ta prva veća pobjeda Talijana u Africi bila je popraćena tolikom euforijom u domovini da je nezavisni list *Il Secolo* upozorio da su i porazi i pobjede jednako opasni zato što su prvi izazivali nekontroliranu želju za osvetom, dok su drugi davali novo gorivo mukotrpnom procesu kolonizacije.⁶⁹ Da bi stvar bila ozbiljnija, na kormilo talijanske vlade u prosincu 1893. vratio se Francesco Crispi, a odnosi s Etiopljanima nisu bili dobri. Negus Menelik II. polako je započinjao pripreme za mogući rat.

Bitka kod Aduē

Talijanske su trupe u Eritreji 1894. ušle u sukob s ustanicima i snagama susjednoga etiopskoga moćnika rasa Mengeshe. Kao nastavak tih sukoba, 1895. započeo je tzv. Prvi talijansko-etioipski (ili abesinski) rat.⁷⁰ Talijanski osvajački rat protiv Etiopije vodio je general Oreste Baratieri, guverner Eritreje. Do prvoga većeg okršaja došlo je 7. studenoga kod planine Amba Alagi, gdje se više od 2 000 talijanskih vojnika našlo okruženima od strane 50 000 Menelikovih ljudi. Etiopljani su napali i svladali neprijatelja, ubivši 1 300 kolonijalnih vojnika i dvadesetak talijanskih časnika.⁷¹ Tek se tada oglašila, i to istoga dana, jednostavnim izvješćem *Naša sloga*: „(...) vojna ekspedicija Italije u Afriku reć bi da nailazi na sijaset neprilika. Oni su doduše zauzeli prostrana zemljišta, ali ta ih stoje mnogo krvi i silnih novčanih žrtava. Položaj talijanskih četa u Africi nije najzavidniji, jer ni sama vlada nezna, da li će se moći za dugo u Africi zadržati“.⁷² Ovih nekoliko rečenica više slični na *résumé* talijanskoga kolonijalizma svih tih godina nego na vijest

68 NS, br. 52, 28. XII. 1893., 2.

69 Mack Smith, *I Savoia re d'Italia*, 146.

70 Drugi talijansko-etioipski rat nastupio je 1935. kada je Italija pod fašističkim diktatorom Benitom Mussolinijem započela invaziju Etiopije. Taj se češće naziva samo Etiopski rat.

71 Marcus, *A History of Ethiopia*, 97.

72 NS, br. 46, 7. XI. 1895., 2.

o nekom konkretnom događaju. Nažalost, opet će *Naša sloga* na nekoliko mjeseci utihnuti što se Afrike tiče. Negus je u međuvremenu pokušavao natjerati utvrđene Baratierijeve postrojbe u otvoreni sukob protiv brojnijih etiopskih vojnika.

Etiopske su se snage u veljači 1896. utaborile kod Aduë, doslovno pred nosom generala Baratierija.⁷³ Međutim, obje su strane izbjegavale povući prvi potez. Menelik je znao da bi pretrpio teške gubitke u jurišu na talijanske položaje. S druge strane, Baratieri je bio spreman na strpljenje i čekanje koje bi dovelo do nestajanja zaliha etiopskim trupama, za što je postojala velika mogućnost jer je to bio stalan problem s kojim su se Etiopljani suočavali.⁷⁴ Međutim, iz Rima je Crispi, već duboko nerealnih ideja, slao brzojav za brzojavom, u kojima je naređivao napad radi očuvanja talijanske časti.⁷⁵ U ovome kontekstu *Naša sloga* je u broju od 20. veljače 1896. objavila vrlo zanimljiv članak. U njemu je, osim iznošenja mišljenja o talijanskoj politici uopće, riječima prenijela sadržaj tri karikature koje su izišle u jednom bečkom listu te je tako pokušala svojem čitateljstvu dati sliku, makar satiričku, kako ustvari izgleda talijansko ratovanje u Africi. Pod naslovom „Slike iz vojske u Africi i Baratierievi telegrami“ *Naša sloga* je napisala: „Mi istarski Hrvati poznamo talijansku narav kako malo koji. Znamo kako Talijani znadu kamen baciti pak ruku sakriti[,] kako znadu izvrćati, crno bielimi predstavljati, kako znadu do nevjerojatnosti i recimo otvoreno – lagati. Nego čini se, da jih već i drugi narodi dosta dobro bar u tom obziru poznadu. U tom nas uvjerava jedna bečka ilustrovana novina. Ovih dana doniela je tri slike, koje predstavljaju tri zgodjaja iz rata što ga vode Talijani u Africi, i tri telegrama njihovoga vojskovođe Baratieria“. Pogledajmo, dakle, kako je *Naša sloga* opisala te tri karikature s telegramima: „Prva slika predočuje, kako dva afrikanska vojnika vode u sužanjstvo jednoga jakoga talijanskoga vojnika karabiniera. Pod slikom je telegram Baratierijev, koj ovako glasi: »Jedan mojih najboljih karabiniera podao se je u neprijateljski tabor, i stalno će tamo mnogo znamenitih opazaka učiniti«. Druga slika prikazuje, kako talijanski vojnik bježi pred afrikanskim, tako da se natrag nit obazrieti nemože. Pod slikom je ovaj Baratierijev telegram: »Neprijatelja nismo već dobili pred svoje lice«. Treća slika predočuje, kako afrikanski vojnik guši Baratierija samoga tako, da mora ovaj držati otvorena usta i kazati zube.

73 Marcus, *A History of Ethiopia*, 98.

74 Vidi: Vandervort, *Wars of Imperial Conquest in Africa*, 24–25.

75 Mack Smith, *I Savoia re d'Italia*, 160.

Baratierijev telegram pod tom slikom glasi ovako: »Danas konačno imao sam priliku pokazati neprijatelju zube«. Svatko vidi, da slike predstavljaju istinu ili istini slično izvješće, kako se – laže.⁷⁶

U devet sati navečer 28. veljače 1896. talijanske su se trupe uputile prema trima uzvišenjima koja su dominirala nad Menelikovim taborom, s ciljem da ga s njih iznenade. U 5:30 sati ujutro 1. ožujka Menelik je svojim 100 000 vojnicima zapovjedio kretanje prema nadolazećim Talijanima. Prvi hici zapucani su u šest sati ujutro te se nakon više valova etiopskih napada talijanska vojska raspala i do podneva započela povlačiti.⁷⁷ Bio je to užasan poraz, neviden udarac mladoj, ali imperijalnoj europskoj državi i njezinome prestižu. Od 10 600 Talijana oko 4 900 ih je poginulo, 50 ranjeno i 1 900 zarobljeno.⁷⁸ Gubitak polovice ljudi postavio je rekord devetnaestoga stoljeća i uvrstio ovu bitku među najtragičnije vojne okršaje za jednu europsku vojsku u to doba. *Naša sloga*, u istom broju gdje je objavila vijesti o smrti Ante Starčevića i Mije Babića, prenijela je ukratko vijest o ovom zastrašujućem porazu: „Dne 1. t. mj. bijaše strašno potučena talijanska vojska u bitki kod Adué. Nestalo je trih generala, mnoštvo častnika i bezbroj vojnika. Mnogo je mrtvih a još više ranjenih i zarobljenih.“⁷⁹ Normalno da je ovako važan događaj morao izazvati eskalaciju u člancima na ovu temu. Tako već sljedeći broj, pod interesantnim naslovom „Strah je vrag!“, piše o navodnome bježanju mladih vojnika iz Italije kako bi izbjegli odlazak u Afriku „da se bore pod talijanskom zastavom, ne za prosvjetu i ljudski napredak – kako ponosno trube talijanske novine Primorja – već kako da otmu slobodu i neodvisnost tamošnjemu pučanstvu.“ Prema pisanju *Naše sloge*, došlo je na stotine takvih bjegunaca u Južni Tirol, Goricu i Trst, a nekoliko ih se pojavilo i u riječkom području.⁸⁰ 20. listopada iste godine navodno je jedan takav prebjeg, Cesare Piccirilli, počinio ubojstvo u jednoj krčmi u Voloskom.⁸¹

Reakcije *Naše sloge* na talijansku katastrofu kod Adué doživjele su svoju kulminaciju krajem istoga mjeseca kada je u rubrici „Dopisi“ list objavio poduži i za potrebe ovoga članka vrlo koristan komentar anonimnoga autora

76 „Slike iz vojske u Africi i Baratierievi telegrami“, *NS*, br. 8, 20. II. 1896., 3.

77 Detaljnije u: Del Boca, *Gli Italiani in Africa Orientale*, 649-714.

78 Vandervort, *Wars of Imperial Conquest in Africa*, 163.

79 „Talijani potučeni u Africi“, *NS*, br. 10, 5. III. 1896., 3.

80 „Strah je vrag!“, *NS*, br. 11, 12. III. 1896., 3. U članku je stajalo i: „Sretne li Austro-Ungarije, koja prima u svoje krilo one junake, koji zapuštaju svoju domovinu, mjesto da njoj služe, i koji uzimlju našim državljanom svakojaku zaslužbu, te koji će se za koju godinu među nami ponašati kano i jež, koji je iztjerao lisicu, proglašujući sebe za gospodare a nas za tudjince i »šćavce.«“

81 Vidi: *NS*, br. 44, 29. X. 1896., 2-3.

iz Lovrana. Autor je, na čakavštini, vijesti iz Afrike iskoristio za ismijavanje nekih lokalnih talijanskih eksponenata ili „talijanaša“ te davanje domaćem hrvatskome čitateljstvu primjera kako izgleda prava borba za zaštitu vlastite zemlje. Tako autor „prebacuje“ određenom Marinu da nije pohrlio generalu Baratieriju u pomoć: „Ča bi bilo Marinu, da skupi svoja šila i kopita i svoju braću »Molaviju« i »Maškararottu«, i da reče: Ala! zamimo Beljaminovu »cataru«, pak marš put Abisinije, da pomoremo Baratieru. Ki zna koliko bi ih još bilo s njim šlo.“ Autor je očito bio upoznat s jednim od razloga osvajačkoga pohoda, koji je talijanska propaganda tada isticala, da je to civilizacijska misija među „divljacima“, te je ustvrdio da je jedan od lokalnih Talijana trebao otići „(...) da Menelika navadi štat i pisat“. Interesantan je autorov opis etiopskoga negusa, koji je za njega „(...) čovek, kakoveh je malo. On je kršćan. Njemu je Bog najprva i najveća vlast. – On vlada u ime svetega Trojstva i blažene Device Marije. Prvo nego će počet ko delo zazove Boga u pomoć, i gre va crekav, da lepo Bogu zahvali. To je pravi čovek – to je pravi kršćan, a kakov je on, takovi su i njegovi ljudi, svi dobri i mirni kršćani. (...) Nego, veliki kralj Menelik »pijaža« me još za neč drugo. On je videl, da će mu Talijani zet svu njegovu zemlju, pak je lepo skočil na noge, da tu zemlju obrani, i va tri meseci ih je potukal šest puti i to tako jako – da te se dugo spamćevat.“ S ovim zadnjim dijelom autor se približio glavnome smislu svojega podužeg komentara, odnosno tome da ukaže domaćem svijetu da se i Hrvati, kao etiopski negus Menelik, trebaju boriti za svoju zemlju i u vlastitoj zemlji. Zaključio je autor kako je „(...) svakemu dopušćeno, da brani svoju kuću i svoje ognjišće. A mi? (...) Afrikani su sto let napred od nas, zač oni lepo brane svoju starinu, dokle se mi još i bratimo i prijateljimo s našemi najvećimi neprijatelji – s Taljani, ki su nam ovde na zator i na rovinu.“⁸²

Za kraj smo izdvojili jedan članak iz broja 40. od 1. listopada 1896., gdje je *Naša sloga* pisala o jednom od sudionika napada koji se dogodio 13. rujna tijekom posjeta austrijskoga ministra predsjednika grofa Kazimira Badenija Puli, kada su bili napadnuti i izvrijeđani hrvatski zastupnici, među kojima Matko Laginja, Vjekoslav Spinčić i Matko Mandić.⁸³ Zanimljiv je način na koji je autor satirički povezo rat u Africi s talijanskom „borbom“ u Istri. Pod naslovom „Junak alla Baratieri!“, članak je glasio: „Kada je tužna Abisinija stenjala pod težkim pritiskom talijanske vojske, koja je proti jad-

⁸² NS, br. 12, 19. III. 1896., 3.

⁸³ O samome događaju vidi: NS, br. 38, 17. IX. 1896., 2; isto, br. 39, 24. IX. 1896., 3; *L'eco di Pola*, br. 556, 19. IX. 1896., 2; isto, br. 557, 26. IX. 1896., 2.

nom Meneliku od dana u dan junački vojevala (...), tada je sve ustalo, što u sebi čuti »*puro sangue*«, da nauči onoga barbara Menelika – pameti i poštenja! I naša Pula poslala je junaka do sada malo poznata, da se hrabro bori kao lav u redovih braće proti barbarima. Ali kako su se njihovi redovi (...) brzo proredili, tako je i njihovog junačtva naglo nestalo, a moj ti slavni *brico* razderan i gladan sretno prispije nazad u Pulu. O njegovih junačkih činih neznamo doduše ništa, jer muči kao riba u moru, ali kada se ga upita o Africi ili o Meneliku, onda, no onda bi ga čovjek morao vidjeti, ako želi sve doznati. Ali čega junak nije mogao postići u Abisiniji, to je delija izveo u Puli. On je naime hrabro stajao u redovih onih junaka, koji su naše zastupnike izžviždali (...) i kako je vješt bojnom umjeću iliti »*bombardementu*«, to je on i hrabro bacao istog dana *krumpir* i *pomidore* na prolazeće zastupnike. (...)»⁸⁴ Podatak koji nam *Naša sloga* daje u ovom članku ukazuje kako je najvjerojatnije bilo još istarskih Talijana dobrovoljno uključenih u osvajački rat u Africi, što poziva na kompleksnija istraživanja ove teme. Svakako su vrijedni i oni dijelovi članka koji nam oslikavaju stavove koje su Talijani imali prema afričkom vladaru i njegovom narodu.

Zaključak

Naša sloga je svoje čitatelje obavještavala o talijanskome kolonijalizmu u Africi isključivo u kratkim crtama, ali se očitava značajna pozornost uredništva prema događajima vezanima za Kraljevinu Italiju. Vijesti su se pojavljivale samo u vrijeme eskalacije tenzija, kao, primjerice, nakon talijanskoga zauzimanja Massawe 1885., poraza koji su im nanijele etiopske snage kod Dogalija 1887., osvetničke ekspedicije 1888. te na kraju talijanske vojne katastrofe kod Adué 1896. Unatoč manjim nepreciznostima, vijesti su u većini slučajeva bile poprilično pouzdane.

Tenzije s Talijanima, koji su uz Hrvate i Slovence živjeli na prostoru austrijskoga *Küstenlanda*, i rezerve prema politici Kraljevine Italije u odnosu na taj dio Austro-Ugarske Monarhije činile su bazu bilo kakvoga pisanja lista o Italiji ili općenito Talijanima. Urednici *Naše sloge* redovito su osuđivali talijansko djelovanje u Africi kao otimanje tuđih zemalja, a često je ton kojim

84 „Junak alla Baratieri!“, *NS*, br. 40, 1. X. 1896., 3. U nastavku teksta je pisalo: „Za svoju hrabrost kaznjen je – polag izvješća ovdšnjih novina – na 4 dnevni zatvor. Taj junačina, koji se odazivlje na sladko ime – vesela mu majka! *O. Martinelli*, čujte! nije podanik austro-ugarske monarhije, nego je podanik slavne i sretno Italije. Radi toga pitamo sada i opet: gdje smo?! Zar da se mi od svakoga dotepenca moramo pustiti vriedjati? Zar nije mogla nadležna oblast iztjerati iz ove monarhije tog junačinu, da nam bude slobodno i u miru prolaziti ulicama, nama, koji smo nebrojeno puta čuvali i spasavali čast Austrije?“

su opisivali događaje graničio s ismijavanjem. List je naglašeno uspoređivao borbu Etiopljana za očuvanje vlastite neovisnosti s borbom hrvatskoga (i slovenskoga) naroda u Istri protiv talijanske hegemonije te za nacionalnu ravnopravnost i emancipaciju. Nakon najvažnijega događaja, bitke kod Adué, *Naša sloga* je objavila dva poduža članka koja su se ticala događaja u Africi. Prvi je Hrvatima imao dati razloge zašto treba biti protiv talijanske ekspanzije u Africi, odnosno kakav stav treba zauzeti kada je u pitanju očuvanje vlastite zemlje. Drugi je obavijestio čitateljstvo o ponašanju jednoga pulskog Talijana, sudionika rata u Africi, u nasilnom ispadu skupine građana u Puli u rujnu 1896. godine. Urednik je te činjenice iskoristio radi usporedbe Adué sa spomenutim incidentom u Puli i ismijavanja netrpeljivosti i grubosti određenih istarskih Talijana prema drugim narodima u Istri.

Osim cilja obavještavanja javnosti o događajima od svjetskoga značaja, vidljivo je da je uredništvo *Naše sloge* imalo dvije dodatne namjere. Prvo, vijesti o talijanskoj kolonijalnoj avanturi u Africi iskoristiti radi jasnije osude vanjske politike Kraljevine Italije i njezinih podržavatelja u Habsburškoj Monarhiji te drugo, preporodnom procesu Hrvata i Slovenaca u Austrijskom primorju pomoći davanjem primjera hrabroga otpora naroda Afrike protiv talijanske kolonijalne ekspanzije.

Sažetak

Članak se bavi analizom percepcije talijanskoga kolonijalizma u Africi s kraja XIX. stoljeća među istarskim Hrvatima koristeći pisanje *Naše sloge*, prvoga lista na hrvatskome jeziku u Istri. Rano talijansko kolonijalno širenje u Africi – od 1885. i zauzimanja luke Massawé u Eritreji do 1896. i poraza kod Adué u Etiopiji – u potpunosti se odvija za vrijeme izlaženja *Naše sloge* (1870. – 1915.).

Naša sloga je čitatelje izvještavala o talijanskom kolonijalizmu isključivo u vrijeme eskalacije tenzija, kao, primjerice, nakon talijanskoga zauzimanja Massawé 1885., poraza koji su im nanijele etiopske snage kod Dogalija 1887., osvetničke ekspedicije 1888. te na kraju talijanske vojne katastrofe kod Adué 1896. godine. Vijesti su uglavnom bile precizne, ali i veoma kratke. *Naša sloga*, koja je u to vrijeme vodila polemiku s glavnim protivnikom hrvatskoga nacionalnoga pokreta u Istri, talijanskim iredentistima, u vijestima o afričkim događajima nerijetko je oštro kritizirala osvajačke težnje Kraljevine Italije. Stoga su često na njezinim stranicama vijesti iz Afrike dovođene u korelaciju sa stanjem u Istri, odnosno potrebom za otporom Hrvata protiv talijanskoga hegemonizma. To je bilo posebno vidljivo nakon bitke kod Adué 1896., kada je *Naša sloga* objavljivala i opsežnije članke koji su analizirali afričke događaje i njihove odjeke u Istri.

Ripercussioni in Istria del colonialismo italiano della fine del XIX secolo in Africa riscontrati sulle pagine del giornale *Naša sloga*

Riassunto

L'articolo si occupa dell'analisi della percezione del colonialismo italiano della fine del XIX secolo in Africa trasmessa ai croati dell'Istria nelle pubblicazioni del primo giornale in lingua croata in Istria *Naša sloga*. Le prime espansioni coloniali italiane in Africa – dal 1885 e la presa del porto di Massaua in Eritrea fino al 1896 e la sconfitta di Adua in Etiopia – si svolgono contemporaneamente alla pubblicazione di *Naša sloga* (1870-1915).

Naša sloga informava i lettori sulle imprese coloniali italiane esclusivamente al momento dell'aggravarsi delle tensioni, come ad esempio dopo la presa di Massaua del 1885, la sconfitta subita dalle forze armate etiopiche a Dogali nel 1887, la spedizione vendicativa del 1888 ed infine la catastrofe militare italiana di Adua del 1896. Le notizie erano per lo più precise, ma molto brevi. *Naša sloga*, che in quel periodo conduceva una polemica con il maggior oppositore del movimento nazionale in Istria, gli irredentisti italiani, nelle notizie sugli avvenimenti africani criticava aspramente le tendenze conquistatrici del Regno d'Italia. Spesso quindi sulle sue pagine le notizie dall'Africa venivano correlate con la situazione in Istria, ovvero con la necessità della resistenza dei croati contro l'egemonia italiana. Ciò fu particolarmente evidente dopo lo scontro di Adua del 1896 quando *Naša sloga* pubblicò anche articoli più estesi attraverso i quali analizzò le vicende africane e le loro ripercussioni in Istria.

Response to Italian colonialism in Africa at the end of the 19th century in Istria in *Naša Sloga* periodicals

Summary

The article deals with the analysis of perception on Italian colonialism in Africa at the end of the 19th century among Istrian Croats using the writings of *Naša Sloga*, the first periodical in Croatian in Istria. Early Italian colonial conquests in Africa – from 1885, and capturing harbour Massawa in Eritrea, to 1896 and the defeat near Adowa, Ethiopia – takes place in full during the time *Naša Sloga* was being published (1870-1915).

Naša Sloga informed its readers on Italian colonialism exclusively during the time tensions escalated, for example after Italy took over Massawa in 1885, the defeat they suffered against the Ethiopian forces at Dogali in 1887, the retaliation expedition in 1888, and finally the Italian military catastrophe at Adowa in 1896. The news was mostly precise, but very short. *Naša Sloga* was debating with the main adversary of Croatian national movement in Istria at the time, the Italian irredentists, and it would often heavily criticize the colonial aspirations of the Kingdom of Italy. Therefore, the news from Africa was often correlated with the situation in Istria, i.e. the Croatian resistance against Italian hegemony. This was especially evident after the battle at Adowa in 1896 when *Naša Sloga* published more detailed articles analyzing the events in Africa and their impact on Istria.